บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมโลกและสังคมไทยยุคใหม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของโลกยุคโลกาภิวัฒน์ หรือยุคข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดน การแข่งขันในสังคมโลกจึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นในอดีตมาก่อน เป้าหมายของการพัฒนาในปัจจุบันจึงอยู่ที่การพัฒนาคนให้มีคุณภาพสำหรับสังคมอนาคต (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542) ซึ่งสอดคล้องกับที่คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540) ได้กล่าวไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ.2540 – 2544 ว่าจะต้องให้ความสำคัญต่อความคิดสร้างสรรค์ โดยกล่าวถึงวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการศึกษาในอนาคตไว้ว่า "พัฒนาคนไทยให้มีคุณลักษณะมองกว้าง คิดไกล ใฝ่ดี กล่าวคือ เป็นผู้ใฝ่การเรียนรู้ รู้จักคิดวิเคราะห์ ใช้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ มีความคิดรวบยอด มีจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

นอกจากนี้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ตอนหนึ่งกล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้าน โดยมีการจัดการปฏิรูปการศึกษาในระบบการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการพัฒนาขีดความสามารถของมนุษย์

ในขณะเดียวกันจากการปฏิรูปการศึกษาไทย ปีพุทธศักราช 2542 นั้น นอกจากจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาให้เยาวชนไทยก้าวไกลทันเทคโนโลยีและความเจริญที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว ยังมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ที่กว้างไกลและสามารถเชื่อมโยงความรู้นั้นได้ หรือที่มักเรียกกันว่า "การบูรณาการ" ไม่ว่าจะเป็นการเชื่อมโยงหรือบูรณาการกับสาระความรู้ด้วยกันเอง หรือการเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันและสังคมของผู้เรียนดังที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542) ได้เสนอแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ไว้ 5 ลักษณะ คือ

1. การเรียนรู้อย่างมีความสุข เป็นการจัดการเรียนที่มีบรรยากาศผ่อนคลายเป็นอิสระ มี

ความรัก เอื้ออาทรกันระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับครู มีการยอมรับความแตกต่างและความเชื่อมั่นในศักยภาพของกันและกัน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความสามารถและพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพ สร้างความเชื่อมั่น และให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าของตนเอง

2. การเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริง เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียน ได้แสวงหาความรู้จากแหล่ง สื่อ ประสบการณ์ต่าง ๆ รอบตัว โดยผ่านการสังเกต คิดพิจารณา วางแผน และปฏิบัติจริงตามแผนที่วางไว้ หลังจากนั้นจึงวิเคราะห์สิ่งที่ทำและผลที่เกิดขึ้น ปรับปรุงแนวทางปฏิบัติให้เหมาะสม จนเกิดผลตามเป้าหมายแล้วจึงสรุปหรือสร้างความรู้เป็นของตนเองที่สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์อื่นได้

3. การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น เป็นการเรียนรู้จากการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น มีการถ่ายทอด รับและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิด ประสบการณ์จากกันและกัน ทำให้เกิดการเรียนรู้ในด้านเนื้อหาความรู้ และวิธีการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เป็นการเรียนรู้จากบุคคลอื่นทุกแง่ทุกมุม ทั้งเรียนรู้ที่จะรับสิ่งดีมาปรับใช้กับตนเอง

4. การเรียนรู้อย่างเป็นองค์รวม เป็นการเรียนรู้อย่างบูรณาการ สัมพันธ์ เชื่อมโยง กลมกลืนกัน ทั้งด้านเนื้อหาวิชา ทักษะ วิธีการเรียนรู้ กิจกรรมเรื่องราวของตนเอง ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เรื่องที่เป็นสากล เรื่องราวทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต ซึ่งมีผลทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งชัดเจน มีความหมายในการนำไปใช้ในดำรงชีวิตและแก้ปัญหาได้

5. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่พิจารณาทบทวนสิ่งที่เรียนรู้ แนวทางที่ใช้ในการเรียนรู้ อุปสรรค ปัญหาเงื่อนไขต่าง ๆ ในการเรียนรู้ สิ่งที่ได้ในการเรียนรู้ เพื่อนำมาสร้างเป็นแนวทาง รูปแบบ วิธีการที่เหมาะสมกับตนเองในการเรียนรู้ การแก้ปัญหาและการทำงาน

การเรียนการสอนศิลปศึกษาระดับประถม สิ่งที่ควรตระหนักคือ ไม่ต้องคำนึงถึงผลสำเร็จมากกว่ากระบวนการทำงาน เพราะกระบวนการทำงานจะนำไปสู่พัฒนาการทางด้านทัศนคติ ได้แก่ ความรู้สึก อารมณ์ ความสนใจ รสนิยมที่ดี เจฟเฟอร์สัน (Jefferson, 1969) กล่าวว่า ในการสอนศิลปะ ไม่ว่าจะกำหนดหลักสูตรอย่างไร แต่ประสบการณ์ที่ดีที่สุดที่เด็กพึงได้รับก็คือ การที่เด็กได้ลงมือสร้างงานศิลปะด้วยตนเอง นั่นคือเด็กได้มีประสบการณ์ตรง

ศิลปะ มีบทบาทอันสำคัญต่อวิถีทางการดำเนินชีวิตมนุษย์ที่เป็นอยู่ในสังคมปัจจุบันและรวมถึงสังคมในอนาคต ซึ่งศิลปะเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ในสังคมที่จะขาดเสียมิได้โดยที่ศิลปะจะเป็นส่วนของการสร้างสรรค์ชีวิตชีวา ส่งเสริมคุณค่าของความเป็นมนุษย์อีกทั้งยังเป็นสัญลักษณ์แห่งร่องรอยของอารยธรรม และวัฒนธรรมที่เป็นเครื่องแสดงให้นานาประเทศในโลกได้ประจักษ์เพื่อเป็นการตัดสินความมีอารยธรรมของประเทศ ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง

ปลูกฝังค่านิยมทางศิลปะให้กับคนไทยในสังคมอย่างต่อเนื่อง เพื่อการอนุรักษ์ สร้างสรรค์การสืบทอดเจตนารมณ์ทางค่านิยม รวมถึงวัฒนธรรมทางศิลปะมิให้สูญหายไปจากสังคม ซึ่งนักวิชาการศึกษามีหน้าที่โดยตรงที่จะต้องรับผิดชอบ ต่อการวางแผนในการจัดการศึกษาที่คำนึงถึงการปลูกฝังค่านิยมดังกล่าวให้กลุ่มวิชาศิลปศึกษาได้รับการกำหนดไว้ในหลักสูตรอย่างมีเป้าหมาย และมีความเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ซึ่งได้ให้การยอมรับว่าเป็นกลุ่มรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่พึงประสงค์ โดยมีครูศิลปศึกษาทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ประสบการณ์ และปลูกฝังรสนิยมอันสุนทรีย์ทางศิลปะ นับเป็นความสำคัญยิ่งต่อการสร้างมาตรฐานการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ (กรมวิชาการ,2541)

ศิลปศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่ถูกบรรจุไว้ในหลักสูตร มีส่วนช่วยในกระบวนการศึกษา เนื่องจากเป็นวิชาที่ช่วยเสริมสร้างและสร้างรากฐานที่ดีให้กับเด็กในด้านพัฒนาการ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ โดยวัตถุประสงค์ของการสอนศิลปศึกษามีเป้าหมายหลักเพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยและประสบการณ์ให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้ที่กล้าแสดงออก มีความมั่นใจในตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพิ่มพูนพุทธิปัญญาและเจตคติให้เจริญงอกงามไปพร้อม ๆ กัน (สุลักษณ์ ศรีบุรี, 2534)

ทั้งนี้การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษานอกจากส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาในทุกด้านแล้ว การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาควรส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาความสามารถตามช่วงพัฒนาการ โดยสามารถใช้ศิลปะให้เป็นสื่อกลางเชื่อมโยงบูรณาการกับความรู้อื่นๆ ให้เห็นถึงประโยชน์ อันนำมาซึ่งการเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของสิ่งต่างๆ สอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษาของวอลดอร์ฟ ที่กล่าวว่า การจัดการศึกษาควรเป็นไปเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนให้มีความสมบูรณ์ซึ่งความเป็นมนุษย์ ทั้งกายและวิญญาณ ส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับสิ่งรอบตัวโดยมีการใช้ศิลปะเข้าไปบูรณาการ อันทำให้เกิดความรู้สึกทางสุนทรียะ และเป็นศิลปะที่มีความหมายกับชีวิตมนุษย์

การจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาระดับประถมศึกษา เป็นการจัดการศึกษาศิลปะให้แก่เด็กอย่างมีกระบวนการ ส่งเสริมให้เด็กแสดงออกตามความสนใจ การรับรู้และความสามารถของแต่ละบุคคล อันก่อให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ ผลงานต่าง ๆ และผลที่เป็นนามธรรม ได้แก่ พัฒนาการด้านต่าง ๆ สุนทรียภาพ ความคิดสร้างสรรค์ และการรับรู้ มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ มีประสบการณ์ทางศิลปะ โดยชะลูด นิ่มเสมอ (2537) กล่าวว่า การแสดงออกทางศิลปะเป็นการแสดงออกในทางสร้างสรรค์ เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ทางจิตออกมาเป็นสัญลักษณ์ที่ตนเองและผู้อื่นสามารถรับรู้และเข้าใจได้ ศิลปะจึงเป็นสื่อ ในการแสดงออกซึ่งสาระสำคัญของชีวิต และเป็นสิ่งจำเป็นทางด้านจิตใจของมนุษย์ตลอดมา กิจกรรมศิลปะทุกประเภท ช่วยส่งเสริมพัฒนาการ

ในด้านต่างๆ ให้กับเด็กสามารถตอบสนองความต้องการของเด็กในแต่ละด้านได้เป็นอย่างดี โลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1987)

นอกจากดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ในการจัดการศึกษานั้นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540) ได้ให้ความสำคัญต่อความคิดสร้างสรรค์ โดยกล่าวถึงวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการศึกษาในอนาคตไว้ว่า "พัฒนาคนไทยให้มีคุณลักษณะมองกว้างคิดไกล ใฝ่ดี กล่าวคือ เป็นผู้ใฝ่การเรียนรู้ รู้จักคิดวิเคราะห์ ใช้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์และมีความคิดรวบยอด มีจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งความสามารถด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่มีคุณค่ามากกว่าคุณภาพด้านอื่นของเด็กและเป็นเป้าหมายสำคัญที่ควรจะต้องให้ความสนใจ และให้การสนับสนุนเป็นพิเศษ (กรมการฝึกหัดครู, 2532) ทั้งนี้อารี รังสินันท์ (2532) ได้กล่าวถึงกิจกรรมที่เด็กสามารถสร้างสรรค์นั้นว่ามีอยู่ในแทบทุกรายวิชาที่จัดสอนและเสริมหลักสูตรหรือในทุกมวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็ก เป็นต้นว่ากิจกรรมด้านศิลปะ การวาดภาพ ระบายสี กิจกรรมการเคลื่อนไหว กิจกรรมด้านดนตรี การปั้น การประดิษฐ์ ฯลฯ

การสร้างสรรค์ผลงานด้วยวัสดุธรรมชาติ ก็เป็นกิจกรรมศิลปะอีกประเภทหนึ่ง โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของวัสดุธรรมชาติ และเศษวัสดุ เกิดความชื่นชมในการนำวัสดุมาใช้ประโยชน์ทางด้านความสวยงาม สามารถคิดสร้างสรรค์และแสดงความรู้สึกจากการรับรู้ในความงามเพื่อความเพลิดเพลิน ยอมรับคำติชม และแก้ไขข้อบกพร่อง ชื่นชมความสามารถของตนเอง ทั้งนี้ในการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาในโรงเรียน ครูต้องสอนเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านศิลปะ โดยผ่านกระบวนการสอนในรูปแบบและวิธีต่าง ๆ ครูเป็นผู้มีบทบาทในการจัดกระบวนการเรียนการสอนด้วยการจัดกิจกรรม ตลอดจนเนื้อหาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับแผนการเรียน ยืดหยุ่นได้ตามเหตุการณ์และสภาพแวดล้อม (วัชรินทร์ จิติอดิศัย, 2530) การพิจารณาเลือกวิธีและเทคนิคการสอนนั้น ต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมาย กระบวนการเรียนการสอน และผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน เพราะวิธีสอนแต่ละวิธีต่างก็มีลักษณะเด่นและข้อจำกัดในตัวเอง ซึ่งครูต้องพิจารณาเลือกและนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับจุดประสงค์ เนื้อหา รวมทั้งความสามารถ ความสนใจ และวิธีเรียนของผู้เรียนด้วย การสอนที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายนั้น ครูควรใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย (ณัฐยา ทิพรัตน์, 2543) การเลือกใช้วัสดุเพื่อเป็นสื่อในการสอนควรจะคำนึงถึงความประหยัดและสะดวกในการจัดหาเป็นประการสำคัญ สื่อการเรียนการสอนที่ดีไม่จำเป็นต้องมีราคาแพง แต่ควรคำนึงถึงคุณค่าที่จะทำให้เกิดความเข้าใจแก่ผู้เรียนเป็นสำคัญ (วารี พิศาลภัทรกุล, 2530)

หอสมุดกลาง ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทั้งนี้เมื่อพิจารณาร่วมกับจุดมุ่งหมายของการปฏิรูปการศึกษาส่วนหนึ่ง ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถบูรณาการเนื้อหาความรู้ที่ได้เรียนในชั้นเรียนร่วมกับชีวิตประจำวันแล้ว จะเห็นได้ว่าครูผู้สอนสามารถนำเอาวัสดุธรรมชาติมาใช้เป็นวัสดุเพื่อเป็นสื่อการสอน และเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนได้ สอดคล้องกับการแก้ปัญหาการเรียนการสอนศิลปะในระดับประถมศึกษาที่ผ่านมา ซึ่งนภดล สายทองยนต์ (2536) ได้กล่าวว่าในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษานั้น ปัญหาหนึ่งที่พบคือปัญหาด้านสื่อการสอน เนื่องจากขาดวัสดุอุปกรณ์ที่เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิภพ ปีติ (2533) และพีระศักดิ์ เทพไตรรัตน์ (2534) ซึ่งจากปัญหานี้จะส่งผลต่อทัศนคติต่อวิชาศิลปศึกษาของเด็ก นอกจากนี้จากงานวิจัยของบรรจง บุญการี (2532) ยังพบว่าครูขาดแคลนงบประมาณในการผลิตสื่อ และเทียนชัย เสาจินดารัตน์ (2534) พบว่า ความต้องการของครูประจำชั้นในการสอนศิลปศึกษาประการหนึ่ง คือ ต้องการเข้ารับการฝึกอบรมวิธีการใช้วัสดุเหลือใช้หรือวัสดุธรรมชาติ มาผลิตสื่อการสอน การแก้ไขปัญหาเหล่านี้เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพ แวดล้อม ทำได้โดยมุ่งส่งเสริมให้มีการนำวัสดุธรรมชาติมาเป็นสื่อการเรียนการสอน เชื่อมโยงเข้ากับหลักสูตรและจุดประสงค์ของการเรียนการสอนนั้น ๆ

นอกจากนี้ จากการที่ปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันเป็นปัญหาสำคัญที่ทั่วโลกเผชิญอยู่ ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพมหานคร เช่น ปัญหาอากาศเป็นพิษ ดินเสีย การตัดไม้ทำลายป่า น้ำเน่าเสีย เป็นต้น (เฉลิมรัฐ ขัมพานนท์, 2525) โดยสาเหตุหลักของปัญหาสิ่งแวดล้อม มี 3 ประการ คือ การเพิ่มของจำนวนประชากร การขยายตัวของเมืองและอุตสาหกรรม และการใช้เทคโนโลยีอย่างไม่เหมาะสม (เกษม สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2522) ในประกอบกับการขยายตัวและการพัฒนาของเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้สามารถผลิตวัสดุอุปกรณ์ชนิดใหม่ ๆ ขึ้นมาได้ ซึ่งมีคุณภาพสูงมากขึ้น ทำให้เกิดความสะดวกสบายมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมได้มากเช่นกัน ดังเช่นที่ทราบกันดี คือ โฟมและพลาสติกซึ่งใช้ประโยชน์ในการบรรจุอาหารแทนใบตองที่ใช้ในอดีตนั้นก่อให้เกิดปัญหาด้านขยะมาก เนื่องจากการย่อยสลายของโฟมและพลาสติกนั้นเป็นขยะประเภทที่ย่อยสลายไม่ได้ตามธรรมชาติ เมื่อเทียบกับการย่อยสลายของใบตองซึ่งเป็นวัสดุธรรมชาติ สามารถย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2549) เมื่อมีการนำเอาวัสดุสังเคราะห์ มาใช้ในการสร้างผลงานศิลปะ การนำเอาเศษพลาสติกและโฟมมาใช้ในสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ในส่วนของการนำสีสังเคราะห์ต่าง มาใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานนั้นก็มีส่วนก่อให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวด ล้อมเช่นกัน เนื่องจากในสีสังเคราะห์เหล่านี้มีส่วนผสมของสารเคมีปนอยู่ด้วย โดยในกระบวนการผลิตสีสังเคราะห์และการนำสีสังเคราะห์ไปใช้ จะทำให้เกิด

การระเหยสู่อากาศและปนเปื้อนสู่ดินและแหล่งน้ำของสารเคมี ส่งผลต่อกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นกัน

การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้ จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อม นอกจากประโยชน์ในด้านความสะดวกในการจัดหา และประโยชน์ด้านความประหยัดงบประมาณในการจัดหาแล้ว เนื่องจากวัสดุธรรมชาติเป็นวัสดุที่สามารถย่อยสลายได้เองตามธรรมชาติ จึงไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม และเป็นการนำเอาวัสดุที่คนทั่วไปดูว่าไร้ค่าหรือไม่มีประโยชน์มาสร้างสรรค์งานศิลปะได้ด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่าการนำเอาวัสดุธรรมชาติมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะนั้น นอกจากจะมีประโยชน์ด้านความสวยงามแล้ว ยังมีประโยชน์ด้านการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อมด้วย ดังที่สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (2549) ได้กล่าวไว้ว่างานประดิษฐ์มีส่วนช่วยในการอนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจทำได้โดยการใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่มาประดิษฐ์เป็นสิ่งของเครื่องใช้แทนการใช้วัสดุสังเคราะห์ที่ต้องสิ้นเปลืองพลังงานในการย่อยสลาย และก่อให้เกิดปัญหามลพิษต่อสิ่งแวดล้อม

เนื่องจากปัญหาผลกระทบของการใช้วัสดุสังเคราะห์ต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม และตามกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาไทยอันได้แก่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2540 และหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2542 ที่มีข้อกำหนดแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ช่วงชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กล่าวคือ ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน มีความสามารถคิดสร้างสรรค์ รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้อย่างประหยัด มีจิตสำนึกในการใช้ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในการทำงาน อย่างรู้คุณค่าของธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงปัญหาด้านงบประมาณในการจัดหาสื่อการเรียนการสอนศิลปศึกษาดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว การนำวัสดุธรรมชาติมาใช้จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวได้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปศึกษาที่เน้นการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ โดยมีครูเป็นผู้ปลุกเร้าให้นักเรียนเกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงสุด ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพและสืบเนื่องไปตลอดชีวิต โดยผู้วิจัยมีความต้องการที่จะศึกษาความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา ในด้านที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาที่เน้นการส่งเสริมการใช้วัสดุธรรมชาติ ทั้งนี้ในการวิจัยครั้งนี้ มุ่งหวังว่าข้อมูลความรู้ที่ได้รับจะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนศิลปศึกษาต่อไปได้

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หรือเด็กช่วงอายุประมาณ 9 ปี จะมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปร่าง รูปทรง และจำแนกทัศนธาตุของสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และงาน

ทัศนศิลป์ มีทักษะพื้นฐานการใช้วัสดุอุปกรณ์ในการสร้างงานวาดภาพระบายสี โดยใช้เส้น รูปร่าง รูปทรง สี และพื้นผิว ภาพปะติด และงานปั้น งานโครงสร้างเคลื่อนไหวอย่างง่ายๆ ถ่ายทอดความคิด ความรู้สึกจากเรื่องราว เหตุการณ์ ชีวิตจริง สร้างงานทัศนศิลป์ตามที่ตนชื่นชอบ สามารถแสดงเหตุผลและวิธีการในการปรับปรุงงานของตนเอง (คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543)

จุดประสงค์การเรียนรู้ ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างสรรค์งานศิลปะ การใช้วัสดุและเครื่องมือ และการอธิบายลักษณะและคุณค่าทางศิลปะของงานที่ทำ กิจกรรมที่ทำมุ่งส่งเสริมทัศนคติ ความเป็นระเบียบ รสนิยม ความชื่นชมและนิยมในงานศิลปะ มีความสนุกสนานเพลิดเพลินในการสร้างสรรค์และแสดงออกอย่างอิสระ ครูผู้สอนควรช่วยส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาสทดลองสร้างสรรค์กิจกรรมต่างๆ พร้อมกับให้เด็กมีโอกาสได้สำรวจตรวจสอบความถนัดและความสนใจด้วยการจัดกิจกรรมและการใช้วัสดุอุปกรณ์ทั้งวัสดุธรรมชาติและวัสดุอื่นๆ ที่หลากหลาย เพื่อให้เด็กมีกาสเลือกตามความสนใจ เด็กวัยนี้มีความสนใจในสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ในการปฏิบัติงาน เด็กจะต้องการรายละเอียดของงาน เช่น เรื่องชนิดใดใช้วัสดุอะไรบ้าง และต้องการทำงานที่มีจุดมุ่งหมายและเนื้อหาเด่นชัดขึ้น มีแผนงานดี สนใจในความมีระเบียบ ต้องการแสดงให้ผู้ใหญ่ทราบว่าตนมีความสามารถมาก และการรับผิดชอบดี ซึ่งผู้ใหญ่ควรจะกระตุ้นให้เด็กได้พัฒนาพฤติกรรมด้านศิลปะขึ้น พร้อมทั้งให้อิสระในการเลือกงานที่จะทำ (วิรัตน์ พิชญไพบูลย์, 2529)

เนื่องจากกรุงเทพมหานคร เป็นเมืองหลวงของประเทศไทยที่มีประวัติอันยาวนาน มีความเจริญรุ่งเรืองในด้านศิลปวัฒนธรรมซึ่งเกิดจากบรรพบุรุษเป็นผู้สร้างสรรค์เสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นให้เกิดแก่ชาติ ทำให้กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่ติดอันดับความเจริญทางด้านวัตถุ มีความหลากหลายวิทยาการสมัยใหม่ที่หลั่งไหลเข้าสู่กรุงเทพมหานคร ทำให้ประชากรบางส่วนเปลี่ยนแปลงแบบแผนการดำเนินชีวิต โดยรับวัฒนธรรมความเจริญทางด้านวัตถุ มาพัฒนาคุณภาพชีวิต จนหลงลืมความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ผู้วิจัยเล็งเห็นซึ่งความสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเห็นถึงประโยชน์ใช้สอยของวัสดุธรรมชาติ อันเป็นพื้นฐานในการนำพามาซึ่งการเห็นคุณค่าความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ในอนาคต

ด้วยเหตุผลสำคัญดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการสร้างงานศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อทราบถึงความคิดเห็นของนักเรียนและครูศิลปศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนศิลปศึกษา เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการสร้างงานศิลปะของ

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทั้งนี้ผลจากการวิจัยจะก่อให้เกิดประโยชน์ทางศิลปศึกษาเพื่อเป็นแนวทางการใช้วัสดุธรรมชาติในการสร้างงานศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานครต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการสร้างงานศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

3. ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจในเรื่องการศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการสร้างงานศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ในด้านการออกแบบ การวางแผนการทำงาน ด้านการปฏิบัติงานตามขั้นตอน และด้านการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

2.1 ประชากรที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 433 โรงเรียน ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างประชากรและได้ตัวอย่างประชากรที่เป็นนักเรียนจำนวน 400 คน

2.2. ประชากรที่เป็นครูศิลปศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 433 คน ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างประชากรและได้ตัวอย่างประชากรที่เป็นครูศิลปศึกษาจำนวน 50 คน

2.3. ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนศิลปศึกษาที่ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนดไว้ จำนวน 9 ท่าน

4. ข้อตกลงเบื้องต้น

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มีข้อตกลงดังนี้

1.1 นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เป็นตัวแทนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 433 โรงเรียน

1.2 ครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เป็นตัวแทนของครูหมวดศิลปศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 433 โรงเรียน

2. คำตอบที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่าง ถือว่าเป็นคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริงและเชื่อถือได้

5. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การสร้างงานศิลปะ หมายถึง การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของนักชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยการใช้วัสดุธรรมชาติ
2. วัสดุธรรมชาติ หมายถึง วัสดุที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น พืช กิ่งไม้ ใบไม้ รากไม้ เปลือกไม้ เมล็ดพืช ขี้เลื่อย สัตว์ เปลือกหอย เกร็ดปลา ก้างปลา ก้ามปู กระดูก เปลือกไข่ ขนไก่ ขนนก แร่ กรวด หิน ดิน ทราย ฯลฯ

6. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เกี่ยวกับการศึกษาการใช้วัสดุธรรมชาติในการสร้างงานศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

2. การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น

การศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ หนังสือ และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้วัสดุธรรมชาติในการสร้างงานศิลปะ และการเรียนการสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

3. ประชากร และกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

2.1 ประชากรที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 433 โรงเรียน ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างประชากรและได้ตัวอย่างประชากรที่เป็นนักเรียนจำนวน 400 คน

2.2. ประชากรที่เป็นครูศิลปศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 433 คน ผู้วิจัยได้สุ่มตัวอย่างประชากรและได้ตัวอย่างประชากรที่เป็นครูศิลปศึกษาจำนวน 50 คน

2.3. ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนศิลปศึกษาที่ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์คุณสมบัติที่กำหนดไว้ จำนวน 9 ท่าน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 3 ชุด แบ่งเป็น

ชุดที่ 1 แบบสอบถามสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ชุดที่ 2 แบบสอบถามสำหรับครูศิลปศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ชุดที่ 3 แบบสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนวิชาศิลปศึกษา

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามและดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม แบบตรวจรายการ (Check-list) วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง ส่วนแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนข้อมูลแบบสอบถามปลายเปิดนั้นผู้วิจัยวิเคราะห์ สรุปผล และนำเสนอในรูปความเรียง และในส่วนของแบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอผลสรุปในรูปความเรียง

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบการใช้วัสดุธรรมชาติในการสร้างงานศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการใช้วัสดุในการสร้างงานศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ต่อไป